

OSMANLI'NIN ÇÖKÜŞÜ

İmparatorluk İttihatçıların Elinde

PROF.
DR.

EKREM BUĞRA EKİNCİ

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
I. BÖLÜM / SANCILI BİR TASFİYE	
SARIKLI İHTİLÂLCİ.....	11
MASONLARIN KISKACINDA BİR PADIŞAH.....	15
YAKIN TARİHİN ÇEHRESİNİ DEĞİŞTİREN HÂDİSE: II. MEŞRUTİYET.....	21
İMPARATORLUĞUN MEZARCILARI İTTİHATÇILARA DAİR	25
SULTAN HAMİD'İN TAHTINA MAL OLAN FİLİSTİN	29
ÖRNEK BİR İRTİCÂ (!) HAREKETİ	35
MANASTIR VALİSİ 1908'DE SULTAN HAMİD'E ŞU MESAJI GÖNDERMİŞTİ: "BURADA BENDEN BAŞKA HERKES İTTİHATÇIDIR"	41
SULTAN ABDÜLHAMİD'İN HATIRALARI NEREDE?.....	46
OSMANLI DEMOKRASİSİ	52
"PADIŞAH OLANA HAZİNE GEREKTİR!"	55
OSMANLI DEVLETİ'NİN RESMÎ DİLİ VAR MIYDI?	59
SULTAN HAMİD'İN MEMLEKETİ SARAN İSTİHBARAT AĞI	63
GİRİT BİZİM CANIMIZ, FEDA OLSUN KANIMIZ!.....	67
ÇANAKKALE GEÇİLSEYDİ... ..	73
CİHAN HARBİ'NİN ACI BİLANÇOSU 1914'ÜN KAYIP NESLİ	76
ERMENİLERE NE OLDU?.....	82
YUNANLARIN KÜÇÜK ASYA FELAKETİ	92
İZMİR'DE İLK KURŞUNU KİM ATTI?	96
SU İLE ATEŞ ARASINDA: İZMİR YANIYOR.....	100
SON PADIŞAH TAHTINI NASIL KAYBETTİ?	105
DÜNYA MÜSLÜMANLARININ KALBI İSTANBUL'DA ATARDI HALİFELİĞİN KALDIRILMASININ ARKA PLANI	111
II. BÖLÜM / YENİ DEVİR, YENİ DÜZEN	
KUZU PAŞA MI? KURT PAŞA MI? FEVZİ ÇAKMAK'A ATATÜRK'ÜN İTİMADI NEDEN İLERİ GELİYOR?.....	119

SOPALI SEÇİMDEN BOYALI SEÇİME	125
İNKILÂP DÜŞMANLARININ VAY HÂLİNE!	129
ZAVALLI İSTANBUL'A KÜSKÜNLÜĞÜNÜZ NEDEN?.....	133
MECLİSTE SİLAHLAR KONUŞUYOR... ..	136
İNKILÂP TARİHİ BİLMEK MAZERET MİDİR?.....	140
CAMİ SATILIR MI DEMEYİN!.....	144
ÜNİVERSİTENİN ÜZERİNDEN GEÇEN BULDOZER: 1933 ÜNİVERSİTE REFORMU	149
AYASOFYA CAMİİ NEDEN KAPALI? TURİSTİK ENDİŞELER Mİ? ATİNA'NIN ŞANTAJI MI?.....	153
DERSİM BİR DAĞ İÇİNDE.....	160
TAKSİM'DE BİR CÂMİ VARDI... ..	165
AH ŞU DİYÂNET BÜTÇESİ!.....	169
DENİZLERİN UĞURSUZ PERİSİ: SAVARONA	173
ZORUNLU VE SORUNLU DİN DERSLERİ	177
SEYYİD UBEYDULLAH VE NEHRİ SEYYİDLERİNİN HAZİN HİKÂYESİ... ..	181
AİLE ADINDAN SOYADI MI OLUR?.....	184
EĞİTİM ŞART (MI?).....	188
III. BÖLÜM / DAĞILAN TESBİH TANELERİ	
SARKOZY'NİN DEDELERİ OSMANLI VATANDAŞIYDI.....	193
OSMANLI TORUNU LONDRA BELEDİYE BAŞKANI.....	196
SURİYE NEREYE?.....	199
TÜRK MEZARININ BAŞINA GELENLER	205
İSRAİL MAZİYİ NE ÇABUK UNUTTU!.....	208
"MISIR MISIRLILARINDIR!".....	211
ZİNDANDAN CUMHURBAŞKANLIĞI SARAYINA: MÜSLÜMAN KARDEŞLER.....	214
ARNAVUT CİĞERİ SEVER MİSİNİZ?	219
HUZURA HASRET DİYAR: LÜBNAN	223
BU ŞERİF, O ŞERİF DEĞİL.....	227
UNUTUL(MAY)AN ADAKALE	231
TAHTINI KAYBETTİĞİNİ BURSA KAPLICALARINDA ÖĞRENDİ.....	234
ADANIN TEK ADAMI BİR RAUF DENKTAŞ VARDI.....	238
İKİ ATEŞ ARASINDA ESKİ BİR TÜRK YURDU: KIRIM.....	242
İNDEKS.....	251

SARIKLI İHTİLÂLCİ

Etrafına topladığı birkaç yüz kişi ile saray basıp, Sultan Hamid'i tahttan indirmeye çalışan Ali Suavi, hem eksantrik fikirleriyle hem politikayı yönlendirmeye çalışan din adamı kisvesiyle geçen asrın enteresan şahsiyetlerinden biri sayılır.

Büyük bilgin Şah Veliyullah der ki, peygamberlerin hem dinin emirlerini tebliğ hem gerekirse zorla yaptırma ve hem de bu emirleri inananların kalbine yerleştirme vazifesi vardı. Dört halife bu üç vazifeyi hakkıyla yaptı. Onun için “râşid” diye anıldılar. Sonra insanlar arasında din prensiplerine gönül rızasıyla uyanlar azaldı. İş bölümüne gidildi. Tebliğ, müctehidlere; irşad, mutasavvıflara; saltanat da idarecilere düştü. Din adamları, aktif siyasete karışmak yerine, icraatını doğru bulmadıkları idarecilere icabında ikazlarda bulunmakla iktifa ettiler. Osmanlılar da devleti din kaideleriyle idare etmekle beraber, din adamlarını siyasetten ayrı, ama itibarlı bir pozisyonda tutmayı tercih ettiler. Yine de zaman zaman darbe oyuncularını arasına karışan din adamları olmadı değil. Bunlar da tarihte kötü bir nam bıraktılar.

Ah İngiliz Kızı!

Ali Suavi, Tanzimat Fermanı'nın ilan edildiği 1839 senesinde, Çankırı asıllı bir kâğıt esnafının oğlu olarak İstanbul'da dünyaya geldi. Orta mektebi bitirdi; biraz da cami derslerine devam edip kaleme kâtip (yazı işleri memuru) oldu. Bursa ve Simav'da orta mektep muallimliği yaptı. Şikâyet

Ali Suavi'nin sarıklı bir fotoğrafı

Ali Suavi'yi esaslı teşhis eden dostu
Namık Kemal

üzerine azledildikten sonra kaleme döndü. Sofya ve Filibe'de çalıştı ise de burada da duramadı. Hac dönüşü muhtelif şehirlerde verdiği ateşli vaazlarla dikkat çekti. Hitabeti çok kuvvetliydi; dinleyenleri kolayca tesiri altına alırdı. Bir yandan da gazetelerde yazılar yazar; yazı dilini değiştirmek iddiasında bulunurdu. Jön Türklere katıldı. Hem hükümet hem millet gizli Jön Türk Cemiyeti'nden bu yazılar sayesinde haberdar oldu. Âli Paşa aleyhtarı yazıları, gazetenin kapanmasına ve de Kastamonu'ya sürülmesine sebep oldu.

Bunun üzerine Jön Türklerin Mısırlı hâmisî Fazıl Paşa tarafından Avrupa'ya davet edildi. Namık Kemal ve Ziya Paşa ile beraber 1867'de yurt dışına kaçarak Londra'da *Muhbir* gazetesini çıkardı. Mary adında bir İngiliz kıızı ile yaşamaya başladı. Ertesi sene Paris'e geçip burada *Ulûm* gazetesini çıkardı. Anlaştıkları çizgiden ayrılması sebebiyle 1870'te arkadaşlarıyla arası bozuldu. Yanında çalışan bir Rum matbaa aletlerini çalıp satınca gazete kapandı. Bu devrede ne yaptığı, kimlerle irtibat kurduğu karanlıktır.

Peygamberlik Sanatı

1876'da Sultan Hamid'in daveti üzerine İstanbul'a döndü. Padişah, kendisine mütercimlik vazifesi verdi. Ardından bir hâmi buldu. İngiltere'de tahsil gördüğü için İngiliz Said Paşa diye de anılan Mâbeyn Müşiri Eğinli Said Paşa sayesinde Galatasaray Lisesi müdürü olduysa da tutarsız tavırları sebebiyle mektebi karıştırdı; kısa bir müddet sonra da azledildi. Kendi gibi karanlık bir kişiliği olan Cemaleddin Efganî'yi konferans vermesi için İstanbul'a davet etti. Efganî peygamberliğin bir sanat olduğunu söyleyince büyük bir hâdiseye koştular. Bu yüzden İstanbul Üniversitesi tatil edildi. Ali Suavi şimşekleri iyice üzerine çekmişti.

İşsiz kalıp maişet sıkıntısı içine düşünce Sultan Hamid'e iyiden iyiye düşman oldu. İngiliz ve Ruslarla temasa girdi. İngilizler, kendisinden şüphe ettikleri Sultan Hamid'i tahttan indirip İngiliz dostluğuna ehemmiyet verdiğini düşündükleri Sultan V. Murad'ı tekrar tahta çıkarmayı arzuluyorlardı. Zira öteden beri İngiliz siyasetine hizmet etmeye kendisini adayan Midhat Paşa artık yoktu. Bâbüâlf'de İngiltere menfaatlerini gözetecek kimse kalmamış gibiydi. Bu sebeple İngiltere'nin İstanbul sefiri Lord Henry Elliot ve halefi Lord Layard, Ali Suavi'ye yöneldiler.

Ali Suavi, 1878'de İngilizlerin yardımıyla Sultan Murad'ı tekrar tahta çıkarmak için Üsküdar Cemiyeti adıyla bir komite kurdu. 93 Bozgunu sebebiyle İstanbul'a gelip ümitsiz bir hayat yaşayan birkaç yüz Filibeli muhaciri tatlı vaatlerle etrafında toplayarak sâbık padişahın yaşadığı Çırağan Sarayı'nı bastı. Tam maksadına ulaşacakken, hâdiseyi işitip birkaç polisle saraya yetişen Beşiktaş Muhafızı Yedisekiz Hasan Paşa'nın kafasına indirdiği bir sopa darbesiyle vefat etti. Avanesi dağıldı. İngiliz kadın (aldığı reaksiyon üzerine kendisiyle evlendiği de söylenir), o gece kocasının evrakını yakıp gemiye binerek İngiltere'ye kaçtı. İngiliz casusu olduğu söylenen kadın, Londra'da zengin bir Ermeni ile evlenip müreffeh bir ömür sürdü. Ali Suavi'nin cesedi, Beşiktaş tarafında meçhul bir yere gömüldü. Çırağan Baskını, Sultan Hamid'i endişeye sevk edip daha sıkı bir idareye kaymasına sebep olmuştur.

Hem Türkçü Hem İslâmcı!

Namık Kemal, Abdülhak Hâmid'e gönderdiği bir mektubunda der ki: "Ali Suavi hiç de senin tahmin ettiğin gibi bir adam değildi. Bir çehre-i nümâyîşine [dış görünüşüne] aldanmışsın. Onunla iki sene arkadaşlık ettim. O öyle bir adam ki, garazkâr ve dünyada misli görülmedik bir şarlattan idi. Ben her şeye öyle kolay inanmadığım hâlde, bana kendini yedi-sekiz dil biliyormuş gibi gösterdi. Hâlbuki Arapçada bir satır yazabilecek

Tarihin cereyanını değiştiren adam
Yedisekiz Hasan Paşa

adam değildi. O kadar câhil; cehâletiyile beraber o kadar da mağrur idi. Üç satır Türkçe bir şey yazsa âleme maskara olurdu. Kendisini davet ettirmek için Avrupa'da meşveret aleyhinde yazılar yazardı.”

Ali Suavi'nin tahsili noksan; ama ağzı kalabalıktı. Her ilimde sathi malumatı vardı. Zaman ve zemine göre her kalıba girmeyi iyi bilirdi. Hayatı tezatlarla doludur. Bir yandan Osmanlıcılığı; diğer yandan İslâm birliğini müdafaa etmiş; öte yandan da Türkçülük fikrini ortaya atmıştır. Avrupa'da bile başından sarığını çıkarmazken; din ile dünya işlerinin ayrılmasını müdafaa eden yazılar yazmış; dinde halifelğin yeri olmadığını söylemiştir. Meşvereti (devletin şura meclisi esasına göre idare olunması) göklere çıkarmış; sonra mutlakiyeti müdafaa etmiştir. Latin harflerinin kabulünü teklif etmiş; namaz surelerinin Türkçe de okunabileceğini söylemiştir.

Hep hak etmediği yüksek makamlar için çalışmış, arkadaşlarını jurnallemekten çekinmemiştir. Şahsi hırsı için yapmayacağı şey yoktu. Sultan Murad'ı tahta çıkarmak istemesi de bundandır. Hâlbuki Ruslar, bir kargaşa çıksın da İstanbul'u işgal edelim diye kapıda bekliyordu. Bununla beraber Ali Suavi, sırf Sultan Hamid'e muhalefeti sebebiyle, padişahın düşmanları tarafından vatansever, hatta kahraman, ileri görüşlü bir âlim, bir reformcu olarak takdim edilmiş; kâzib (yalancı) bir şöhret kazanmıştır. Fikirleri, Cemaleddin Efganî'den Said Nursî'ye kadar geniş bir kitleye tesir etmiştir. Öyle ki Said Nursî, kendisinin İttihad-ı İslâm'daki önderlerinden birinin de müfrid (fanatik) âlimlerden Ali Suavi olduğunu söyler. Bir meczup mu, yoksa ajan mı olduğu hâlâ kati bir şekilde anlaşılamayan Ali Suavi'nin adı, muhtelif şehirlerde çok sayıda okula verilmiştir.

MASONLARIN KISKACINDA BİR PADİŞAH

Masonluk, son asırların üzerinde en çok tartışılan müesseselerinden biridir şüphesiz. Dünya barışı, din ve ırka bakılmaksızın insanların kardeşliği, sosyal dayanışma gibi ulvî maksatlara hizmet iddiasındadır. Ancak halk arasındaki umumî kanaat, Masonluğun Siyonizm'e, bir başka deyişle Yahudilerin dünya hâkimiyetine hizmet etmek için kurulmuş bir gizli teşkilat olduğudur. Kulübe giriş, çok enteresan ritüellerle gerçekleşir. Mensuplar gözleri bağlı bir şekilde merkeze götürülüp, sadakati sınıandıktan sonra mukaddes kitaba yemin ettirilir. Tantanalı kıyafet ve semboller kullanılır. Bu hâlleri de Masonlara karşı umumî bir ürküntü hâsıl etmiştir. Bilinmez, belki cemiyetin arzusu da budur. Son asırlardaki hâdiselerin hepsinin ardında Masonluk aranmış; her ülkede iktidardaki kilit isimlerin Mason olduğu hayretle görülmüştür.

Tapınak Şövalyeleri

Cemiyetin menşeyini Haçlı Seferleri sırasında 1118'de Kudüs'teki Süleyman Mâbedi'ni Müslümanlara karşı müdafaa için kurulan Templier (Tapınak) Şövalyeleri'ne kadar götürülenler vardır. Bunlar Haçlıların ele geçirdiği Filistin'de hemen kaleler, kiliseler, yollar, köprüler inşa ettiler. Müslümanlara karşı Şia'nın İsmailiye koluna mensup Hasan Sabbah ve fedailerıyla iş birliği yaptılar. Dünyada ilk bankacılık faaliyetini de bunlar yürütmüştür. Filistin'e gidenler, soyulma tehlikesine karşı paralarını tarikata teslim eder; bunlar yolcuya mühürlü bir kâğıt verir; parasını tarikatın Filistin'deki temsilcisinden alırdı. Bunların çoğu yolda öldüğü/öldürüldüğü için tarikat çok zenginleşmiş; krallara bile borç verir olmuştu. Böylece giderek güçlenip devlet içinde devlet hâline geldi. Artık kendilerini dinî prensiplere uymak zorunda da hissetmemeye başlayınca, Papa tara-

findan aforoz edildiler. Tarikattan borç alıp da ödeyemeyen Fransa Kralı IV. Philippe de 1314'te Fransa'daki şövalyeleri muhakeme ettirip yaktırdı. Rivayete göre katliamdan duvarcı kılığında İskoçya'ya kaçan bir grup sayesinde gizliden gizliye devam eden tarikat; tekrar tarih sahnesine Masonluk olarak çıkmıştır. Fransız İhtilali'yle Fransa krallarından; İtalyan İhtilali'yle de Papalık'tan intikamını almıştır. *Da Vinci Şifresi* gibi kitaplar hep bu irtibatı mevzu edinir.

Masonluk, aslında kökü ta Roma'ya kadar giden bir meslek dayanışmasıdır. Şark dünyasındaki benzeri ahiliktir. Ortaçağ'da zanaat-kârlar hükümdarın emrinde faaliyet gösterirdi. Zanaat icrası, işin teftişi, malın satışı, vergisi sıkı kaidelere tâbiydi. Angarya mükellefiyeti vardı. Zanaatkârın izinsiz yer değiştirmesi de yasaktı. XIII. asırdan itibaren bir grup zanaatkâr, kilisenin desteği ile hükümdarlarının kontrolünden çıkıp serbestçe faaliyet gösterme ve hür biçimde dolaşma imtiyazı elde etti. Bunların başında duvarcılar geliyordu. Franc Mason, "hür duvarcı" demektir. Farmason, bundan çıkmış bir sözdür.

Masonluk ortaya çıktığı sıralarda, Avrupa'daki yapı ustalarının çoğunun eski Templier mensupları olduğu düşünülürse, Masonluk üzerinde tarikatın tesirini anlamak kolaylaşır. 1314'te Templier malları, Filistin'de hastalara yardım için kurulmuş Hospitalier Tarikatı'na (St. Jean-Malta Şövalyeleri) verilmişti. Bunlar günümüze kadar bu malları kendilerinininkine karıştırmadan ellerinde tuttu. Zamanla meslek mensuplarının yanı sıra burjuvalar da Masonluğa kabul edildi. Böylece "Hür ve Kabul Edilmiş Masonluk" ortaya çıktı. Mason kulüpleri, mensuplarını bilhassa siyasi otoriteye karşı koruyup kollamakta; onlara elit bir hayat sağlamaktaydı. Siyasiler, kendilerine karşı hareketlerin odağı olabileceğinden korktukları için Masonluğa karşı çıkardı. Ama zamanla Masonlar ileri gelen devlet adamlarını aralarına alarak rahatladılar. Ezoterik (sembollerle dolu) esrarlı ritüelleri çok kimseyi ürkütürken, Masonları gülünç bulup, "kafayı çekmek için bir araya toplanmış zengin ve yakışıklı çocuklar" olarak alaya alanlar da az değildi.

Rousseau, Voltaire, Diderot, Montesquieu gibi Mason filozoflar bir hürriyet cereyanı meydana getirdi. Çünkü hükümdarların sala-

hiyetlerinin kısılması, faaliyetlerinin serbestçe yapılmasına imkân hazırlayacaktı. Nitekim Lafayette, Danton, Mirabeau gibi Fransız İhtilali'nin önde gelenlerinin ekserisi, Birleşik Amerika'yı kuranların üçte biri, Rusya'da komünist ihtilalini yapanların çoğu Masondu. Masonlar bunu iftiharla açıklamaktadır. İtalyan ve Yunan ihtilalcileri de Masondu. Washington'daki yapılarda hayli Mason sembolleri vardır. Dolarlarda “dünyayı gören göz” sembolü bile, Masonların “Evrenin Yüce Mimarı” adını verdikleri tanrıyı ifade eder. Mamafih Masonlar, popüleritelerini arttırmak için, meselâ Atatürk gibi dünyada bir şekilde muvaffak olmuş hemen herkesi Mason olarak göstererek propaganda yapmaktan da geri durmazlar. Artık böylelerine fahri Mason rütbeleri verilmektedir.

Masonlar, İskoç ve Fransız Masonluğu olmak üzere bazen birbirine rakip iki grupta faaliyet göstermektedir. Birincisi ananelere bağlı, ikincisi modernisttir. “Evrenin Ulu Mimarı” diye andıkları tanrıya inanmayan Mason olamaz. Bütün dinlere eşit mesafede bakılır; ama fiiliyatta Yahudiler kulübe alınmaz. Yahudilere kapalı kapılar son asırda açılmıştır. Kadınlar da kulübe alınmaz. Bunlar için merkeze bağlı ayrı teşkilatlar (Soroptimistler gibi) kurulur; ayrıca Rotary ve Lions gibi kulüpler vasıtasıyla da Masonluk faaliyeti daha nötr bir şekilde yürütülür.

Masonların dünyadaki en büyük muhalifi Katolik Kilisesi'dir. Papa XII. Clementus, 1738'de Masonları aforoz etmişti. Bununla beraber bugün yüksek rütbeli din adamlarından bile Mason olanlar vardır. Hatta 1978'de kısa bir müddet makamında kalıp esrarengiz biçimde ölen/öldürülen Papa I. Ioannes Paulus'un, Mason aleyhtarlığı sebebiyle düzenlenen bir komploya kurban gittiği söylenir.

Kıskaçtaki Şehzade

1721 yılında Paris'e Osmanlı sefiri olarak giden Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin oğlu ve kethüdası Said Çelebi, Mason olan ilk Türk kabul edilir. Diplomatların, bilgi alabilecekleri elit çevrelere girebilmek için Mason olması tabii karşılanmıştır. İlk loca 1723'te Galata'da, sonra 1747'de Haleb'te, 1760'ta da İzmir'de açıldı. Sultan II. Mahmud, yeniçeri ve Bektaşîlerle irtibatlı görüp

Masonluğu yasaklayınca, kulüp yer altına indi. Cemiyet-i İlmiye-i İslâmiyye gibi cemiyetler şeklinde teşkilatlandırıldı. Masonlar idarede söz sahibi olmaya başladı. Paris sefiri iken Masonluğa giren Reşid Paşa, İngiltere'nin baskısıyla sadrazamlığa getirildi. Sadullah Paşa, Keçecizâde Fuad Paşa, Midhat Paşa, Ahmed Vefik Paşa Masondu. Sultan Aziz zamanında meşrutiyet idealini ateşleyen Ziya Paşa, Şinasi, Ahmed Midhat Efendi, Namık Kemal, Besim Ömer Paşa gibi Genç Osmanlıların hemen hepsi Mason locasına girdi. Çünkü kapitülasyonlar sebebiyle polisin bile giremediği ecnebi evlerinde toplanıldığı için Mason locaları bunların serbestçe faaliyetine imkân veriyordu. Bazıları için de din kaideleri ve ananelerle şekillenmiş cemiyet baskısından kurtulup rahatça içki içme, kumar oynama ve kadınlarla serbest münasebet tesis etmeyi kolaylaştırıyordu.

Sultan Aziz, 1867 yılında bozulan Osmanlı imajını düzeltmek için Avrupa'ya bir seyahat yaptı. Yanında iki yeğeni Şehzade Murad ve Abdülhamid Efendi'yi götürdü. Aynı zamanda veliaht olan Murad Efendi yakışıklı, nazik, kültürlü bir genç idi. Avrupa saraylarında çok popüler olup sempati kazandı. İngiltere prensesi ile evlendirilmesi bile konuşuldu. Ama Sultan Aziz kabul etmedi. Şehzade, İngiltere'de geleceğin kralı VII. Edward ile dostluk kurdu. Rivayete göre prens, istikbalin padişahını, mensup olduğu İskoç Mason locasına sokmayı başardı. İki taraf da bundan siyasi menfaat bekliyordu. Şehzade, padişah olduğunda başta İngiltere olmak üzere Avrupa'nın kendisiyle iyi geçineceğini; hem de Jön Türkler'in muhalefetini kıracağını umuyordu. Nitekim Avrupa hükümdar ve prenslerinin çoğu bu tesirli cemiyete mensuptu. O devirde Masonluk, azalarını sosyal cihetle destekleyen bir kulüp hüviyetinden öte bir imaja sahip değildi. Bu sebeple, Şehzade'nin Masonluğu doğrusya bile, bazılarınca bundan dolayı tenkit edilmesi yersizdir.

Bugün bile Masonluğa girenlerin çoğunun maksadı sosyal ve malî imkânlarını arttırmaktır. Hakiki misyonu bunları pek alakadar etmemektedir. Bu cihetten Masonluğun dünya siyasetindeki rolü bugün hayli azalmış; birçok müessesedeki dejenerasyondan da nasibini alarak skandallarla prestijini oldukça kaybetmiştir. Şurası bir gerçektir ki Masonlar ne dünyayı yer altından idare eden güçlerin

lobisi ne de kafayı çekmek için bir araya gelmiş yakışıklı ve zararsız erkeklerdir. İkisinin arasında bir yerdedir.

Evdaki Bulgur

Şehzade Murad Efendi, bu hareketinin semeresini görmüş müdür? Hem evet hem hayır! Sultan Aziz tahttan indirilip şüpheli biçimde öldürülünce yerine geçti. Ancak hâdiselerin kendi kontrol ve arzusu hilafına cereyanı, bu hassas hükümdarın sinirlerini bozdu. Nevrasteniye yakalanan padişah, daha kılıç bile kuşanmadan tahtını kaybetti. Böylece amcasına karşı kalkıştığı maceranın karşılığını gördü. Kardeşi Şehzade Abdülhamid Efendi padişah oldu. Bir iki sene içinde Mason biraderlerden Scalieri, sonra da Ali Suavi, Çırağan Sarayı'nda kalan sâbık hükümdarı tekrar tahta çıkarmaya teşebbüs ettiyse de muvaffak olamadı. Bu da Sultan Murad'ın üzerindeki baskının artmasına sebebiyet verdi. Hâsılı biçare Sultan Murad Masonlukta umduğunu bulamadı.

Mason kaynakların rivayetine göre, Sultan II. Abdülhamid, şehzadeliğinde, Masonluğun dünya siyasetindeki rolünü görünce, hususi doktoru Mavroyeni Paşa vasıtasıyla, ağabeyinin de 1872'de tekris olunduğu (kabul edildiği) Fransız Büyük Maşrıkı'na bağlı Proodos locasına müracaat ederek Masonluğa girmek istediğini bildirmiştir. Ancak loca, şehzadenin şahsiyetinden ürktükleri için olsa gerek, bu talebi reddetmiştir. Bu sefer cemaatleri bir arada tutmak için kendisinin başında olacağı bir Mason kulübü kurmak istemiş; ama Masonlar bunu da engellemiştir. Padişah tahta çıktıktan sonra bu niyetinden vazgeçmiştir.

Sultan II. Abdülhamid, Masonluğa açıkça tavır almayıp, siyasetle uğraşmamak şartıyla serbest bıraktı. Hatta maddî yardımlarda bulundu. Ama hep sıkı kontrol altında tuttu. Bununla beraber padişahı deviren İttihat ve Terakki Cemiyeti mensuplarının çoğu Masondu. Hatta rahat hareket edebilmek için Makedonya Risorta Mason locasında toplanılır; Mason ritüellerine uyulurdu. Mustafa Kemal de 1907 senesinde Makedonya locasına aza olmuş; ancak ertesi sene ritüellere devam etmekten vazgeçmişti. İttihatçı Masonların çoğu Cumhuriyet'in kuruluşunda da rol oynadı. Kemalistlerden Turancılık

idealine bağlı olanlarla (Mahmut Esat, Recep Peker gibi); milliyetçiliği reddedip Mason kardeşliğini benimseyenler (şükrü Kaya, Tefvik Rüştü, Hasan Saka gibi) arasında şiddetli bir ihtilaf çıktı. Halkçılık prensibi, vatandaşların ancak Halk Partisi çatısı altında teşkilatlanabileceğini âmir olduğundan, 1935'te Türk Ocağı dâhil, bütün sivil cemiyetlerle beraber Mason cemiyeti de kapatıldı. İnönü, 1948'de Mason faaliyetlerine dernekler kanunu çerçevesinde çalışmak üzere izin verdi.

YAKIN TARİHİN ÇEHRESİNİ DEĞİŞTİREN HÂDİSE: II. MEŞRUTİYET

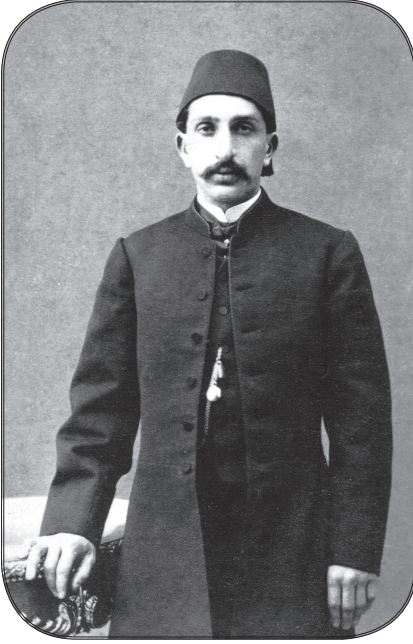
II. Meşrutiyet, yakın tarihimizin çehresini değiştiren en mühim hâdise sayılabilir. Böylece Osmanlı Devleti'nde rejim değişmiş; ülke idaresindeki güç odakları tamamen farklılaşmıştır. İktidar, el ele veren ordu ile bürokrasiye geçmiştir.

Bizde ilk meşrutiyet tecrübesi 1876 tarihlidir. Aslında Osmanlı Devleti'nde hiçbir zaman Avrupa'daki emsalleri gibi bir mutlakiyet olmamıştı. Çünkü idareyi tahdid eden kanunlar vardı. Din ve ananelerden kaynaklanan bu kanunları hükümdar bile değiştiremezdi. Padişah, her istediğini yapmaktan mahrumdu.

Kimseye Yaranamadı

Fransız İhtilali'nden sonra yayılan hürriyet ve serbestlik düşünceleri Osmanlı ülkesinde de yayıldı. Kendilerini din ve ananelerin tahdidi altında görmek istemeyen bir entelektüel grup teşekkül etti. Bunlar hürriyetin beşiği olarak bildikleri Fransa'ya hayrandılar. Zamanla bürokraside de kendilerine taraftar buldular. Böylece 1876 yılına gelindi. Sultan Aziz tahttan indirilip yerine yeğeni Sultan V. Murad geçirildi. Yeni padişah Meşrutiyet'e yanaşmayınca o da tahtını kaybetti. Şehzade Abdülhamid Efendi, ihtilalcilerin başı olan Midhat Paşa'ya meşrutiyet ve anayasa sözü vererek tahta çıkmaya muvaffak oldu. Meclis toplandı. Prusya ve Belçika'dakine benzer bir Kanun-i Esasî (anayasa) hazırlandı.

Meşrutiyet hükûmeti, memleketi 93 Harbi felaketine sürükledi. Ruslar gâlip geldi. Mağlubiyetin faturası çok ağır oldu. 1877-1878 senesindeki bu harbde vatan topraklarının mühim kısmı kaybedildi. Tarihte emsali görülmemiş bu felaket üzerine padişah meclisi feshe-

Meşrutiyet padişahı Sultan II. Abdülhamid

derek Meşrutiyet'i askıya aldı. Kanun-i Esasî yürürlükte kaldı ama bir daha seçim yapılmadı için meclis toplanamadı. Padişah, harbin zararlarını diplomatik yollardan hafifletmeye çalıştı. 30 sene saraydan idare ettiği ülkeyi; maarif, ziraat, ticaret ve sanayi cihetiyle imara çalıştı. Demir yollarına ehemmiyet verdi. Bugün en iyi işleyen müesseselerden çoğu, bu zamandan kalmadır.

Sultan Hamid, Avrupa'nın güçlü devletleri arasında bir denge siyaseti gözettiler. Balkan devletçiklerini ve Osmanlı

ülkesindeki gayrimüslim cemaatleri birbiriyle hasım hâlinde tutmaya itina etti. İslâm birliği siyaseti adına dünya Müslümanları üzerinde halifelik nüfuzunu vurguladı. Bu da en çok zamanın önde gelen sömürgeci devletlerini endişelendirdi. İngiltere, bu asırda dış siyasetini halifeliği kaldırmak, hiç değilse Sultan Hamid'i tahttan indirmek üzerine kurdu.

Padişah, barışı korumaya da azami itina gösterdi. Zamanında tek bir savaş oldu. Yunanların Girit'e tecavüzü üzerine çıkan 1897 Harbi'nde, Osmanlı ordusu, İngilizlerin altı ayda geçemez dedikleri Termofil Geçidi'ni 24 saatte geçip Atina'ya girdi. Bu, Osmanlı Devleti'nin kazandığı son zafer oldu. Ancak maliyeyi mahvetti. Paranın değeri düştü, maaşlar zamanında ödenemez oldu. Bu da asker ve memurları padişaha düşman etti. Din ve ananelere sıkı bağlılığı sebebiyle, zapturapta girmek istemeyen pek çok kimsenin husumetini çekti. Hatta ailesi efradına bile yaranamadı.

Hürriyet Bayramı!

1896 yılında rejim muhalifleri, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdu. Mason kulüpleri tarzında teşkilatlanıp çalışan bu cemiyet, bil-hassa asker ve memurlar arasında hızla taraftar buldu. 1908 yılında Selanik'teki Üçüncü Ordu subayları ayaklanıp Askerî Müfettiş Şemsi Paşa'yı vurdu. Bunun üzerine Padişah, Meşrutiyet ilanına mecbur kaldı. Tarih, 23 Temmuz (Rumî takvimle 10 Temmuz) idi. Meclis toplandı. Bu tarih Hürriyet Bayramı ilan edildi. Halk, Fransız İhtilali'ndeki gibi, "Hürriyet, Müsâvat (Eşitlik) ve Uhuvet (Kardeşlik) sloganları ile sokağa döküldü. Her taraf bayraklarla süslenmişti. Yakalara meşrutiyet kokartları takılıyor; meşrutiyet kartpostalları yok satıyordu. Bandolar, "Yaşasın Vatan! Yaşasın Millet! Yaşasın Terakki Cemiyeti!" çığlıkları arasında marşlar çalıyorlardı.

Meşrutiyet devrinin ilk icraatı sansürün kaldırılması oldu. O zamana kadar gazeteler umumî ahlâk ve âdâba aykırı, asayiş bozucu, halkın zihnini karıştırıcı neşriyat yapamazdı. Kitaplar da dine, ahlâka ve ilmî prensiplere uygunluğu bakımından tetkik edilip izin verilmedikçe basılamazdı. 24 Temmuz günü gazeteciler toplanıp müsveddeleri sansüre vermeme kararı aldı ve gazeteler bu şekilde basıldı. 24 Temmuz sonradan gazeteciler bayramı kabul edildi. Mamafih daha sonra darbecilerin sansürü Sultan Hamid devrini mumla aratacaktı.

Sansür kalkınca, gazeteler her gün Sultan Hamid ve devr-i sâbık (eski devir) aleyhinde neşriyat yaptılar. Olmadık söz ve iftiralarla padişahı lekelemeye çalıştılar. Gazeteci Abdullah Cevdet, sonradan, "Sultan Hamid aleyhinde yüz yalan uydurdum. Birine ben de inandım. O da harbiye talebelerinin ayağına taş bağlanıp Sarayburnu'ndan denize atılması idi" demiştir. Bu neşriyat öyle bir hâl aldı ki, halk bile padişahı gözden çıkarttı. Benzeri hâl, 1961'de Adnan Menderes için de bahis mevzuu olmuştur.

Padişah Gitti Ama...

İngiltere, kurulmasına yardım edip el altından desteklediği İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin, Germanofillerin, yani Alman sempatizanlarının eline geçtiğini görünce, bir karşı darbe yapıp idareyi Anglofillere, yani İngiliz sempatizanlarına teslim etmek

istedi. İttihatçıların Meşrutiyet'i korumak üzere İstanbul'a mevzi-
lendirdikleri avcı taburlarında isyan çıkarttı. 31 Mart Vak'ası (13
Nisan 1909) denilen bu isyan sebebiyle, İstanbul karıştı, kan göv-
deyi götürdü. Çevresine itimadı kalmayan padişah, müdahale ede-
meyip seyretmekle yetindi. Selanik'te toplanan başıbozuk gönül-
lüler Hareket Ordusu adıyla İstanbul'a yürüdü. İsyandan padişah
mesul tutulup tahttan indirildi. İngilizler, iktidarı ele alamadılar
ama halifelik gücünden çekindikleri Sultan Hamid'den kurtuldular.

Meşrutiyet ile ülkede çok partili ve demokratik bir idare kuruldu.
Ancak bu vaziyet sadece birkaç sene devam etti. İttihatçılar, 1913'te
darbe yapıp iktidarı bütünüyle ele aldılar. Sultan Hamid zamanında
görülmeyen bir baskı ve sindirme politikası yürüttüler. Tecrübesizlik
ve ihtirasları ile memleketi harblere sürükleyip felaketini hazırladı-
lar. İttihatçıların düştüğü 1918 yılında Meşrutiyet yeniden kuruldu.
Osmanlı Devleti, 1922 yılına kadar, bugün İngiltere, İsveç gibi ülke-
lerde ancak rastlanan bir demokrasi ile idare edildi. Ancak bu yeni
demokratik rejimin ömrü oldukça kısa oldu.

İMPARATORLUĞUN MEZARCILARI İTTİHATÇILARA DAİR

İktidarı ellerine alalı yüz seneden fazla zaman geçti. Koca imparatorluğun mezarcısı oldular. Buna rağmen izleri ve sesleri eksilmedi. Bu muvaffakiyete destan yazılsa yeridir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, Sultan Hamid devrinin sıkı, ananeci ve dindar hayatından sıkılanlarca kuruldu. Bir yanda İngiltere ve Fransa, öte yanda Almanya'yı arkasına aldı. Hürriyet, eşitlik, vatan, millet edebiyatı sloganlaştırıldı. Sultan Hamid'in mazur görülebilecek, ama sevenlerini bile bizar eden şüpheciliği ellerini güçlendirdi.

Trajikomik Hâdiseler

1908'de Rumeli'deki İttihatçı subaylar, "İngiltere Kralı ile Rus Çarı Reval'de Rumeli'yi paylaştı" yaygarasıyla dağa çıktı. Kumandanlarını vurdular. Reval'de böyle bir mevzu konuşulmadığı sonradan anlaşılrsa da ihtilal büyüdü. 23 Temmuz 1908'de Meşrutiyet ilan edildi. Meclis toplandı. İttihatçılar mecliste çoğunluk elde ettiler.

İttihat ve Terakki kurucuları. Öndekiler sağdan Ahmed Saib Bey, Fazıl Paşa, Ahmed Rıza Bey; arkadaşiler Sezai Bey, Nazım Bey.

Sansür kaldırıldı. Sultan Hamid aleyhinde neşriyat başladı. Halk, taht değişikliğine ruhen hazırlandı.

1908 darbesinden sonra iktidarı tamamen ele geçirmek isteyen İngilizler, 31 Mart 1325 Rûmî tarihinde (13/III/1909) bir karşı darbe yapmak isteseler de muvaffak olamadılar, ama hilafet gücü ile emperyalizme zarar veren Sultan Hamid'den kurtulmuşlardı. Padişah, tahttan indirildi. Tarihte görülmemiş trajikomik bir hâdise cereyan etti: Fetvâ mecliste oylandı. Padişah, ailesinden bazıları ile Selanik'e sürgün edildi. Bir Yahudi'nin köşküne hapsedildi. Bu, Siyonistlere toprak vermediği için başına gelen bir başka trajikomik hâdisedir.

Yıldız Sarayı yağma edildi. Sonradan (1919'da) bu yağma mahkemeye çıkarıldı, kimlerin ne çaldığı gazetelerde ilan edildi. Bir iki isim sayılsa bugün kıyamet kopar. Saray kadınları sokağa atıldı. Ailesi olanlar memleketine döndü. Yaşlılar Dârülaceze'ye; gençler Beyoğlu'na düştü. Böylece "hürriyete kavuşturuldular." Sultan Reşad tahta çıkarıldı; ama bütün salahiyetleri budanarak.

Rol modeli olan Masonlar gibi cemiyetin her sınıftan adamı vardı. Ateistten (Abdullah Cevdet) İslâmcıya (Akif); milliyetçiden (Ziya Gökalp) dönmeye (Cavid) varıncaya kadar geniş bir kitleyi kucaklamayı başardı. Talat Paşa gibi her gece içeni de vardı; Enver Paşa gibi namazını, orucunu bırakmayı da... Kendilerince bir vatanseverlik ve dürüstlük anlayışına sahiptiler. Ama hepsinde ortak olan nokta komitacılıktı: "Ben doğrucuyum, sen yanlışsın!" Muhaliflerini kiralık katillerle susturdular. En yakın akrabalarını öldürmekten çekinmediler. Padişahın eniştesi Salih Paşa bile suçsuz yere asıldı.

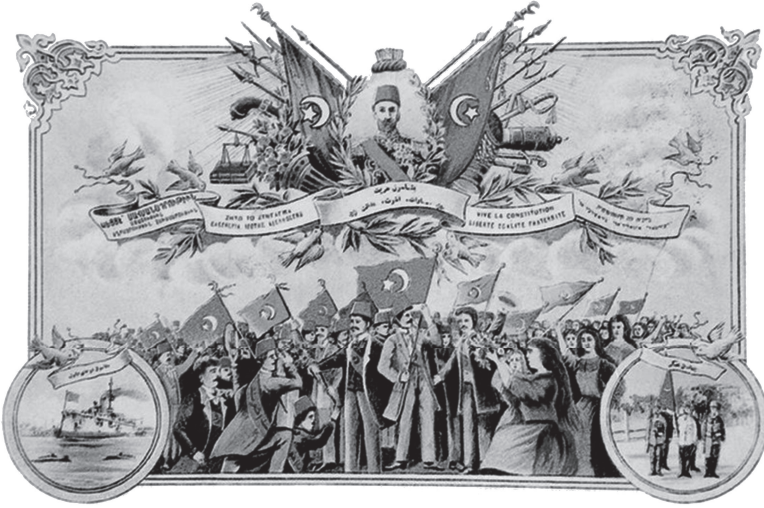
Darbenin ilk neticesi Bulgaristan'ın istiklalini ilan etmesi oldu; ardından Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak etti (1908); İtalya, Libya'ya çıktı (1911). O sırada Sadrâzam Hakkı Paşa, İstanbul'daki İtalyan general Robilan ile poker oynuyordu. Sultan Hamid'in birbirine düşürdüğü Balkan milletleri arasındaki ihtilaflar İttihatçılarca halledilmişti. Onlar da birleşip Osmanlı Devleti'ne saldırdılar. Burnundan kıl aldırmayan İttihatçılar, küçük Balkan devletleri karşısında mağlup oldu. Bütün Rumeli kaybedildi (1912). Bunun üzerine suçlu gördükleri Bâbıâlf'yi basarak darbe yaptılar.

Zaten Ölmeyecekler miydi?

Alman dostlara yardım için Cihan Harbi'ne girildi. Müslümanların gözünü boyamak maksadıyla o zamana kadar âdet olmayan mukaddes cihad fetvâsı çıkarıldı ama ciddiye alan olmadı. Kıbrıs ve Mısır elden çıktı. Türk tarihinin en büyük felaketi yaşanıyordu. Kafkas Cephesi'nde onbinlerce asker donarak öldü. Bir günde binbaşılıktan paşalığa terfi ederek Harbiye Nâzırı ve Başkumandan Vekili olan Enver Paşa, mağlubiyetin duyurulmasını yasakladığı İstanbul'da zafer alayı yaptırdı. "Zaten ölmeyecekler miydi?" diyerek tevekkül buyurdu. Onbinlerce yüksek tahsilli gencin yok yere öldüğü Çanakkale felaketi hâlâ bir zafer olarak kutlanır.

Meclis kapatıldı. Gazetelere sansür kondu. Memleket âdeta bir Alman müstemlekesi hâline geldi. Avrupa'dan gelen vagonların üstüne tebeşirle 'Enverland' yazılıyordu. Kıtık baş gösterdi. Halk süpürge tohumundan ekmek yerken, İttihatçılar ve sempatizanları vagon ticareti ve karaborsacılık sayesinde zengin oldu. Herkesin bulamadığı bulgura 'Enver Paşa pirinci' denildi. Bulgur karaborsasıyla zengin olan birinin köşküne halk 'Bulgur Palas' adını taktı. Başta İttihatçıların yanındaki Tefik Fikret bile "Yiyin efendiler yiyin!" diye başlayan şiiiriyle bunlardan yüz çevirdi. Halk, istibdat olarak gördüğü eski devri arar oldu. Hayat serbestleşti. Kaçgöç gevşedi. Tramvay, vapur, lokanta, tiyatrodaki kadınlara mahsus mahfil kaldırıldı. Eskiyi özleyenlere 'mürteci' denildi.

1913'te 120 bin Egeli Rum, sebepsiz yere Yunanistan'a sürülmüştü. 1915'te Ruslar gelir de müttefik bulurlar bahanesiyle yurt dışında bir milyona yakın Ermeni de Suriye'ye göçürüldü. Yarısı yolda açlık, soğuk, hastalık, hükûmet çeteleri ve Kürt eşkiyası elinde can verdi. Arapça konuşmak yasaklanarak Araplar; "Ne mutlu Türk'üm diyene!" sloganı ile Kürtler küstürüldü. Sırlara karşı teyakkuzdaki Arnavutların silahları toplandı. Hepsi isyan etti. Arnavutluk elden çıktı. Arap İsyanı bastırılmadı. Dört asırlık Osmanlı hâkimiyetinin yıkıldığı Arap toprakları İngiliz ve Fransızlar tarafından işgal edildi. İttihatçılar, üzerinde 62 milyon insanın yaşadığı 9 milyon küsur km² tutan vatan topraklarını; 10 sene içinde 700 bin km²'ye indirmeye muvaffak oldular.

1908 Meşrutiyeti'ni tasvir eden bir kartpostal

Almanya'dan borç alındı. Hazine iflas etti. Hemen her cep-
hede ordular yenildi. Bir milyon kişi cephelerde hayatını kaybetti.
Memleket enkaza döndü. İttihatçıların elebaşları, ileride tekrar
dönüp "hizmete devam etme" emeliyle memleketten firar etti. Birkaç
Ermeni genci, bunları vurup intikam aldı. Yeni kurulan hükûmet
zamanında, İttihatçılar muhakeme edilip mahkûm oldu. İngilizler
kendilerini serbest bırakınca onlar da kaçıp Ankara'ya sızdılar ve
yeni bir kisveye büründüler. İktidarlarını korumak için hemen her
komplonun içinde yer alan İttihatçı elebaşlar kahraman ilan edildi;
şehitliklere gömüldü. O gün bu gündür de millet bu kişilerden yaka-
sını kurtaramadı.